

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ενός στοχαστή δεν μπορεί να είναι ούτε τυχαία ούτε συμπτωματική επιλογή μιας τρέχουσας εκδοτικής δραστηριότητας. Πολύ δε περισσότερο όταν η συγκρότηση του έργου και του στοχαστή είναι ολοκληρωμένη και δείχνει, με όλους τους δυνατούς τρόπους της θεωρίας, την πραγματικότητά μας μέσα από μια προοπτική που, για όσους έχουν μάτια να δουν,

ανοίγει ξανά τον κόσμο μας.

Γι' αυτό, πιστεύω ότι το μικρό αφιέρωμα του «Λεβιάθαν» στον Παναγιώτη Κονδύλη μερμνά για το άνοιγμα της σκέψης και της συνομιλίας προς νέες κατευθύνσεις χάρη σ' έναν στοχαστή ο οποίος συνεχίζει ακάματα την επιστημονική έρευνα και μελέτη χωρίς ν' απαρνιέται τη συνομιλία (δεσμός ο οποίος λύθηκε άκοιμψα στις μέρες μας και που όσοι απεγνωσμένα τον συγκρατούν ως σκεπτόμενοι άνθρωποι —γιατί βέβαια δεν γίνεται να το κάνουν σαν υπάλληλοι του δημοσίου— τείνουν να εγκαταλείψουν τα όπλα). Από τη «Γένεση της διαλεκτικής» έως την «Πλανητική πολιτική...» ο συγγραφέας συνεχίζει να εκλεπτύνει τα εννοιολογικά εργαλεία του, να εμπλουτίζει τη θεματική και να αυξάνει το «εμπειρικό» υλικό του. Στο παρόν αφιέρωμα δημοσιεύονται αποσπάσματα από τρία βασικά, αδημοσίευτα στην ελληνική έργα του για τη διαλεκτική, τον πόλεμο και το συντηρητισμό, θέματα αποφασιστικά και άμεσου ενδιαφέροντος στην πολιτική φιλοσοφία. Με τον τρόπο αυτό ο Έλληνας αναγνώστης αποκτά πρόσβαση σε βασικές έννοιες της πολιτικής θεωρίας, τεκμηριωμένες με το ευρύτερο δυνατό υλικό, στο φως της «περιγραφικής θεωρίας» του Π. Κονδύλη. Στη συνέντευξη του συγγραφέα, που προτάσσεται του όλου αφιερώματος, ο αναγνώστης θα έχει την ευκαιρία να εξοικειωθεί με θεμελιώδεις πλευρές της σκέψης του, ενώ το σύνολο των ερωτήσεων, προσεκτικά διατυπωμένο από τον Marin Terpstra, παρουσιάζεται ως συνεκτικό οικοδόμημα το οποίο δεν αφήνει ανέγγιχτη καμιά από τις συνιστώσες της θεωρίας του Π. Κονδύλη.

Η Hannah Arendt, σε μια παρατήρησή της για τον Μακιαβέλλι («Τι είναι αυθεντία;») γράφει πως οι μελετητές ξενίζονταν τόσο από τα έργα του που είναι αμφίβολο κατά πόσο πολλές φορές, υπό το βάρος των ζωτικών προκαταλήψεών τους, έμπαιναν στον κόπο να τον διαβάσουν ορθόδοξα. Κάποιες ανάλογες εντάσεις δημιούργησε η δημοσίευση του «Ισχύς και Απόφαση», έργο στο οποίο ο Π. Κονδύλης αναλύει διεξοδικά κι εμπεριστατωμένα την «περιγραφική θεωρία», απαύγασμα κατά κάποιον τρόπο των μελετών του και ίσως το πιο προσωπικό έργο του. Στις απορίες μας για την ανθρώπινη κατάσταση έχουμε τη δυνατότητα ν' απαντήσουμε είτε με την προάσπιση των ηθικών-κανονιστικών προτύπων που οι άνθρωποι ασπάζονται, προϊόν ευρέως διακινούμενο που ωστόσο δεν πείθει εάν δεν συνοδεύεται από το ενσώματο κριτήριό του, είτε να εγχειρήσουμε τις ίδιες τις κοσμοθεάσεις και ν' αποκαλύψουμε το υπαρξιακό ύψος αλλά και την αθλιότητα του ανθρώπου. Το πιο αδύναμο πλάσμα που πέρασε από τούτο τον πλανήτη (Η. Arendt), ο άνθρωπος, ανέπτυξε έναν πανίσχυρο μηχανισμό για να τα βγάλει πέρα: το πνεύμα. Κι αν δεν θέλουμε να τον αδικήσουμε οφείλουμε να διαβούμε τα δύσβατα μονοπάτια που φανερώνουν αυτή την κατάσταση. *Asper et durus et oratione et verbis.*

Αυτόν τον τραχύ δρόμο ακολουθεί η περιγραφική μέθοδος του Π. Κονδύλη. Αλλά σε τούτο το δρόμο μπήκαν και οι επικριτές του, που εδώ ανέλαβαν την κριτική αποτίμηση του «Ισχύς και Απόφαση», οι κ.κ. Θεόδωρος Γεωργίου και Στέλιος Βιρβιδάκης. Ο αναγνώστης μπορεί να κρίνει τ' αποτελέσματα της συνομιλίας και να την απολαύσει. Θεωρώ ωστόσο σκόπιμο να τονίσω το υψηλό επίπεδο στο οποίο κινείται η επιχειρηματολογία, σπάνιο για τα ελληνικά γράμματα κυρίως λόγω της συλλήβδην απόρριψης της θεωρητικής διαμάχης. Πρόκειται για κάτι που η συντακτική επιτροπή του «Λεβιάθαν» είχε πάντοτε κατά νου και αξιώθηκε να το δει υλοποιημένο στο 15ο τεύχος της έκδοσης.

Η συνέχεια δεν αποτελεί έκπληξη. Θελήσαμε να συμπληρώσουμε την έκθεση βασικών θεμάτων πολιτικής φιλοσοφίας, όπως παρουσιάζονται μέσα από τις εργασίες του Π. Κονδύλη, με δυο κλασικά κείμενα στοχαστών που παρά τις αποκλίνοσες σε κρίσιμα σημεία εσώψεις τους είναι «συνομιλητές». Η μελέτη του Carl Schmitt «Πολιτική θεολογία» είναι το τρίτο από τα τέσσερα κεφάλαια του ομώνυμου έργου, το οποίο θα κυκλοφορήσει προσεχώς από τις εκδόσεις Λεβιάθαν, ενώ η μελέτη της Hannah Arendt «Τι είναι αυθεντία;» αποτελεί ενότητα με σειρά δοκιμίων της που θα δημοσιευτούν υπό τον τίτλο «Μεταξύ παρελθόντος και μέλλοντος».

Εδώ, στο κεφάλαιο υπό την επιγραφή «Πολιτική θεολογία» ο C. Schmitt μελετά, σύμφωνα με τα περιεχόμενα του όλου έργου, τις θεολογικές αντιλή-

ψεις στην πολιτειολογία και την κοινωνιολογία των νομικών εννοιών' υποστηρίζει τη συμφωνία της κοινωνικής δομής μιας εποχής με τη μεταφυσική της εικόνα, αναφερόμενος στη μοναρχία και τη θείστική κοσμοεικόνα' τέλος, καταγράφει τη μετάβαση από τις υπερβατικές αντιλήψεις στην εμμένεια, στο πέρασμα από τον 18ο στον 19ο αιώνα. Με δεδομένη τη σημασία του έργου για την πολιτική φιλοσοφία επισημαίνουμε απλώς την περίφημη διατύπωση πως «η κατάσταση έκτακτης ανάγκης έχει για τη νομική επιστήμη ανάλογη σημασία όπως το θαύμα για τη θεολογία».

Στην ερώτηση «Τι είναι αυθεντία;» η Hannah Arendt απαντά με τη γνωστή πλέον στον Έλληνα αναγνώστη γλαφυρότητά της, εκδηλώνοντας τον κριτικό αντιμοντερνισμό στο φωτεινό πέρασμά της μέσα από τις αρχαίες και μοντέρνες ατραπούς του δυτικού ιστορικού-πολιτικού στοχασμού. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η σύγκριση των εννοιών της αυθεντίας και της δικτατορίας στη H. Arendt με την κυριαρχία και τη δικτατορία στον C. Schmitt, καθώς και οι αναφορές της Arendt σε πολλά ζητήματα της «Πολιτικής θεολογίας».

Οι κατ' ανάγκη αποσπασματικές και εν πολλοίς σκόπιμες επισημάνσεις του σημειώματος ήθελαν να ενεργοποιήσουν την αλληλουχία των θεμάτων με τα οποία καταγίνονται στοχαστές που η προβληματική τους μας απασχολεί όλο και περισσότερο. Ελπίζω να μας δοθεί η ευκαιρία να επανέλθουμε.

Αθήνα 23/5/94

Γ. Ν. Μερτίκας

